

Vítězslav Nezval v seriálu *Gottwald* (1986)

Původní pětidílný televizní seriál *Gottwald* scenáristy Jaroslava Matějky a režiséra Evžena Sokolovského z roku 1986, natočený Československou televizí k 90. výročí narození Klementa Gottwalda, zachycuje politický vzestup budoucího prvního komunistického prezidenta a sílící vliv a moc KSČ v dvacetiletí 1928–1948.¹

První díl s názvem *Generální tajemník 1928–1929*, v němž vystupuje postava Vítězslava Nezvala a který obsahuje i zmínky o Nezvalovi, líčí události předcházející 5. sjezdu KSČ v únoru 1929, na kterém vyvrcholila Gottwaldova ostrá kritika tehdejšího vedení strany a nedůsledného dodržování směrnic stanovených mezinárodní komunistickou organizací Kominternou. Výsledkem 5. sjezdu KSČ bylo svržení dosavadních vůdčích komunistických představitelů v čele s Bohumilem Jíllem, uchopení moci ve straně Gottwaldovým radikálním křídlem a zvolení Klementa Gottwalda generálním tajemníkem KSČ.

S Gottwaldovými názory na změnu stranické politiky nesouhlasili řady členů KSČ i někteří komunističtí umělci. Spisovatel Ivan Olbracht inicioval sepsání protestu *Spisovatelé komunisté komunistickým dělníkům* (tzv. projev „sedmi“) proti novému, bolševickému směřování strany, který kromě něj podepsali S. K. Neumann, Josef Hora, Jaroslav Seifert, Marie Majerová, Helena Malířová a Vladislav Vančura. Rudé právo, ústřední tiskový orgán KSČ, obvinilo těchto sedm spisovatelů z *nejhrubšího porušování stranické disciplíny* a dokonce z podněcování členů KSČ k *povstání proti vedení strany*.²

Na projev „sedmi“ reagovala ta část komunistických umělců a intelektuálů, která naopak nové Gottwaldovo vedení podporovala. Vítězslav Nezval spolu s Karlem Teigem, Juliem Fučíkem a dalšími vystoupili proti sedmi spisovatelům svým *Zásadním stanoviskem k projevu „sedmi“*, v němž píše: *At' si jejich krok vykládáme sebelépe, at' hledáme kdekoliv důvody jejich akce, nemůžeme jejich projev vidět jinak než jako těžkou chybu, jako nepochopení významu revolučního hnutí, jako naprosté nedocenení revoluční síly dělnické třídy, a tím jako nebezpečí pro moderní kulturní tvorbu. Sedm spisovatelů využilo svých literárních jmen k politickému útoku proti straně, která pro nás znamená život a která až dosud znamenala život i pro ně. Nevybočili však pouze ze své kompetence, vybočili z linie, po níž musíme všichni jít, nemáme-li se zpronevřit svému úkolu, a proto vystupujeme – ne abychom korigovali jejich chybu – ale abychom zdůraznili, že zde se naše cesty rozcházejí.*³

Právě i těmto názorovým střetům mezi komunistickými umělci je v prvním díle seriálu *Gottwald* věnováno několik scén: schůzka zástupců sedmi spisovatelů s Nezvalem a Fučíkem, Vančurovo podepsání projevu „sedmi“, Olbrachtovo stručné seznámení Gottwalda s textem protestu. Scenárista Jaroslav Matějka, spisovatel a dlouholetý vědecký pracovník Ústavu marxismu-leninismu ÚV KSČ, už předtím spolupracoval na scénáři filmu Antonína Kachlíka *Dvacátý devátý* (1974), pojednávajícího o nástupu Klementa Gottwalda do čela KSČ (1929), ve kterém se rovněž objevila scéna schůzky zástupců sedmi spisovatelů s Nezvalem a Fučíkem. Při porovnání obou scén zjistíme, že v seriálu *Gottwald* dostal Nezval větší prostor a přešla na něj i část Fučíkovy promluvy z filmu *Dvacátý devátý*. Jaroslav Matějka využil při psaní scénáře k prvnímu dílu *Gottwalda* Nezvalových pamětí *Z mého života* (1958); scény v kavárně Slavii a u Čapků mezi pátečníky vycházejí z básnickových vzpomínek.

1 K historii vzniku seriálu viz RŮŽIČKA, Daniel. *Gottwald byl pro nás zkouškou dospělosti*. In: FEIGELSON, Kristian a Petr KOPAL (eds.). *Film a dějiny 3: Politická kamera – film a stalinismus*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2012, s. 536–559.

2 Citováno podle VLAŠÍN, Štěpán (ed.). *Avantgarda známá a neznámá 3: generační diskuse 1929–1931*. Praha: Svoboda, 1970, s. 52–53.

3 Tamtéž, s. 54–55.

Seriál se vysílal od 23. listopadu do 7. prosince 1986; úvodní díl se na obrazovkách objevil přesně v den 90. výročí Gottwaldova narození.⁴

Postava Vítězslava Nezvala vystupuje pouze v prvním díle, stejně tak pouze zde zazní zmínky o Nezvalovi (viz *Popisy scén*). Zbývající čtyři díly, popisující postupně roky 1934–1938, 1942–1945 a 1946–1947 a únor 1948, odehrávají se už bez Nezvala.

Básníka Vítězslava Nezvala si v seriálu *Gottwald* zahrál Jiří Untermüller⁵, který tutéž postavu ztvárnil už o pět let dříve v československo-francouzském filmu o Guillaumu Apollinairovi *Píseň nemilovaného* (1981).

Alsen Hanson

4 SZABÓ, Daniel. *Od Hamra až po Rodáky: české propagandistické seriály v televizní praxi*. Brno, 2007, s. 43, 61. Diplomová práce (Bc.). Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, Ústav filmu a audiovizuální kultury. Vedoucí práce Jaromír Blažejovský. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/75286/ff_b_a2/propaganda_serialy_final.pdf.

5 Obsazení role Vítězslava Nezvala není uvedeno v závěrečných titulcích seriálu ani v dostupných internetových databázích (imdb.com, fdb.cz). Za informaci o hereckém obsazení role děkujeme Libuši Pekárkové z oddělení Archivu České televize.

Popisy scén.

1)

Scéna: Zámecká zahrada prezidentského sídla v Lánech (zmínka o V. Nezvalovi)

T. G. Masaryk a Karel Čapek mluví o Nezvalovi, prezidentův názor na Nezvala šeptem ke generálu Rudolfovi Medkovi glosuje Jan Masaryk.

Osoby vystupující ve scéně a jejich herecké obsazení:

T. G. Masaryk (Gustav Opočenský)

Karel Čapek (Miroslav Masopust)

Jan Masaryk (František Řehák)

Rudolf Medek (Václav Stýblo)

Text scény:

T. G. MASARYK: A co vy, doktore, co říkají vaši pátečníci?

ČAPEK: Mluvil jsem s Vančurou a s Olbrachtem. Mají starosti a začínají se mezi sebou hádat. Znáte Nezvala?

T. G. MASARYK: Toho mladého Moraváka? Výtržník! To není básník po mém gustu.

JAN MASARYK (*šeptem ke generálu Medkovi*): To se nedivím.

2)

Scéna: Schůzka spisovatelů (postava V. Nezvala)

Diskuse zástupců sedmi spisovatelů s Vítězslavem Nezvalem a Juliem Fučíkem o politické situaci v KSČ.

Osoby vystupující ve scéně a jejich herecké obsazení:

Vítězslav Nezval (Jiří Untermüller)

Julius Fučík (Vladislav Beneš)

Ivan Olbracht (Oldřich Slavík)

S. K. Neumann (Bohumil Slezáček)

Marie Majerová (Stanislava Bartošová)

Jaroslav Seifert (Jindřich Hinke)

Josef Hora (Petr Svárovský)

Text scény:

OLBRACHT: To mi neříkej, Julku. Všechno zavání sekýrařinou.

FUČÍK: Jakou sekýrařinou, Ivane? Vyvětrat se ve straně musí, nebo se v tom hnojníku zadusíme. Zatáhli nás do krize a už bez boje nás prohlašují za poražené.

NEZVAL: Za chvíli s námi nepůjde ani noha!

MAJEROVÁ: Vždyť takhle stranu úplně rozbijete.

FUČÍK: To už se, Mařenko, pomalu podařilo Jílkovi a jeho kumpánům.

NEUMANN: Tak se přece se zasloužilými soudruhy nezachází!

NEZVAL: Soudruh Neumann má strach, aby nedostali z kritiky spalničky.

OLBRACHT: Stranu je třeba oživit, dát jí program. Ale takhle? Vždyť vy sekáte hlava nehlava.

HORA: S tím my zkrátka nejdem. Takový rabijácký moresy, to není nic pro nás.

FUČÍK: Nikomu opozice nezkřivila zatím ani vlas!

SEIFERT: Zatím.

NEZVAL: Tak já vám řeknu, co jste: salonní bolševici! Takhle revoluci u kafe, intelektuálský řečičky a glazé rukavičky! Víte, co řekl Lenin Gorkému? „Až ty vaše Archimédy přetáhneme na naši stranu, pak převrátíme svět! A když to nepůjde po dobrém, tak je zkrátka budeme muset občas klepnout po hlavičce.“

OLBRACHT: Slávek si z toho pamatuje jenom ten závěr, tedy klacek!

NEZVAL: Zato ty si to, Ivane, pamatuj celý, tak jak to řekl Lenin.

3)

Scéna: U Čapků mezi pátečníky (postava V. Nezvala)

Vítězslav Nezval a Vladislav Vančura hovoří s prezidentem T. G. Masarykem o komunismu.

Osoby vystupující ve scéně a jejich herecké obsazení:

Vítězslav Nezval (Jiří Untermüller)

Vladislav Vančura (Miroslav Moravec)

T. G. Masaryk (Gustav Opočenský)

Karel Čapek (Miroslav Masopust)

Rudolf Medek (Václav Stýblo)

Text scény:

ČAPEK: Tak to vidíte, pane prezidente. Říká se, že komunisté nejsou násilníci: jsou tu jenom dva, nemluví se o ničem jiném než o komunismu.

T. G. MASARYK: Kdyby bylo jenom po mém, tak bych dal komunistům na Podkarpatské Rusi nějaký pozemek, kde by si vyzkoušeli to svoje hospodaření.

NEZVAL: Ale pane prezidente, komunismus není věc pro pokusy, ten je schopen vybojovat si své.

T. G. MASARYK: Jsou u nás lidé, kteří se domnívají, že po té poslední krizi už se komunistická strana těžko zotaví.

VANČURA: Já si naopak myslím – a nejenom jako lékař – že každý mladý organismus má velkou schopnost regenerace. Konečně přece historia magistra vitae est.

T. G. MASARYK: Tož to je velmi zajímavá myšlenka, milý doktore. Myslíte tedy... Zajímavé, velmi zajímavé.

Z Nezvalových pamětí:

Na přání některých soudruhů chodil [Vladislav Vančura] k Čapkům a na Hrad, jiní mu to zase vyčítali. Jednou v roce 1926 i mne přivedl na žádost Karla Čapka mezi pátečníky. Prý tam někdo bude, a my s Vančurou jsme čekali, že to bude Otokar Březina. Byl to T. G. Masaryk. Pátečníci byli tentokrát rozšířeni o spisovatele jako my nebo Jaroslav Durych, kteří mezi pátečníky nechodili. Toho dne se u Čapků nekouřilo. Snad proto, že jsme byli mezi hosty tentokrát také my s Vančurou, mluvilo se stále o komunismu. Masaryk řekl, že by dal komunistům na Podkarpatské Rusi pozemek, na kterém by mohli vyzkoušet „své hospodaření“. Namítl jsem docela nezdvořile, že komunismus není věc pro experimenty a že je schopen své si vybojovat. Nevím, zdali Karel Čapek nelitoval, že mě pozval, avšak i po odchodu prezidentově se ke mně choval zdvořile a srdečně. T. G. Masaryk se také, myslím, neurazil, neboť se mne pak ještě ptal na sociální poměry, v nichž žil Jiří Wolker. Karel Čapek, který musel prožívat muka nejistoty, když jsme mluvili, udělal vtip: Pak prý nejsou komunisti teroristé. Jsou zde jen dva, a nemluví se o ničem jiném než o komunismu. Po Praze pak koloval vtip, že se Nezval pohádal s panem prezidentem.⁶

6 NEZVAL, Vítězslav. *Z mého života*. 2. vyd. Praha: Čs. spisovatel, 1961, s. 140.

4)

Scéna: Schůzka Olbrachta s Gottwaldem (zmínka o V. Nezvalovi)

Ivan Olbracht čte Klementu Gottwaldovi úryvky z tzv. projevu „sedmi“.

Osoby vystupující ve scéně a jejich herecké obsazení:

Ivan Olbracht (Oldřich Slavík)

Klement Gottwald (Jiří Štěpnička)

Text scény:

GOTTWALD (*z kapsy vyndává pouzdro na tabák a dýmku*): Dáme si po jedný?

OLBRACHT: Nedáme.

GOTTWALD: Copak, copak, Ivane? Nějak vás, soudruzi kumštýři, na sjezdu nebylo slyšet.

OLBRACHT: Zato teď nás uslyšíte. Poslechni si naše prohlášení. (*Čte*) „Dělníci, stoupenci a členové komunistické strany, kteří u vědomí bezmoci proti frakčnímu teroru, jenž z vás činí pokusné králíky papírového revolucionářství, pasívně přijímáte svoje členství, nebo se stáváte lhostejnými z pochopitelné omrzlosti, na vás je, abyste projevíli svou vůli k nápravě v komunistické straně, k znovuobnovení její síly. Uvědomte si, že nadešla osudná hodina strany, jež vznikla a vyrostla, aby se stala nástrojem opravdu proletářské revoluční politiky. Ujměte se iniciativy, vynuťte si nápravu! Nechť je svolán mimořádný sjezd strany, nechť je zlikvidován ve smyslu jednoty spor o odborové organizace, nechť jsou vámi do vedení dosazeni komunisté, kteří chtějí jednotu a masovost strany, odstranění frakčního terorismu a uvedení strany ve stav, kdy dělnické masy nabudou znovu víry v sebe a ve vedení, jež si samy zvolí.“

GOTTWALD: Počkej, počkej, Ivane. Mě by jen zajímalo, kdo vám dal právo mluvit jménem dělníků. Vždyť vy jste zcela náhodně sešlá skupina intelektuálů.

OLBRACHT: Přece dělníci sami nejsou schopni rozšifrovat, co všechno je za tím. Od toho jsme tady my, kteří jsme něco přečetli.

GOTTWALD: Ach tak, tak je to, Ivane. Ale aby dělník věděl, kam patří, na to nepotřebuje přečíst tolik knih co vy!

OLBRACHT: Ale potřebuje své mluvčí.

GOTTWALD: Ty si přece zvolil na sjezdu! A drtivou většinou!

OLBRACHT: To byly vaše manipulace.

GOTTWALD: Manipulace?! To je přece váš obor! Jménem koho vlastně mluvíte?! Za pár poslanců, odborových předáků? Proč s vámi nejde třeba Nezval nebo Laco Novomeský nebo Julek Fučík?

OLBRACHT: Já ti to tady nečtu, abys mi dával rady! My rady nepotřebujeme!

GOTTWALD: Počkej, počkej, Ivane, já se snažím pochopit. Ale řekni mi jedno: s kým ty vlastně jdeš?

OLBRACHT: Takové otázce nechci rozumět. S tebou ne.

GOTTWALD: O mě tu přece vůbec nejde. Jednou vás to všechny bude mrzet. Copak jde o mě? Ivane, nám bez vás bude těžko, ale vám bez nás bude ještě hůř.

5)

Scéna: Vančurovo podepsání tzv. projevu „sedmi“ (postava V. Nezvala)

Vladislav Vančura s Vítězslavem Nezvalem v kavárně Slavii. Ivan Olbracht odvádí Vančuru ke svému stolku, u něhož sedí Josef Hora a Jaroslav Seifert, aby podepsal provolání proti straně (tzv. projev „sedmi“).

Osoby vystupující ve scéně a jejich herecké obsazení:

Vítězslav Nezval (Jiří Untermüller)

Vladislav Vančura (Miroslav Moravec)

Ivan Olbracht (Oldřich Slavík)

Jaroslav Seifert (Jindřich Hinke)

Josef Hora (Petr Svárovský)

Text scény:

OLBRACHT: Já ho přivedu. (*Jde ke stolku, u něhož sedí Nezval s Vančurou. K Vančurovi*) Vlád' o, pojď k nám na chvíli.

VANČURA (*odchází k Olbrachtově stolku a podepisuje projev „sedmi“*). Vrací se zpět. *K Nezvalovi*): Podepsal jsem prohlášení proti straně. Myslím, že jsem udělal hloupost.

Z Nezvalových pamětí:

V těchto vzpomínkách se na mnoha místech budu vracet k Vladislavu Vančurovi. (...) Nejenže jsme si neřekli v životě křivé slovo, nýbrž nebylo schůzek horoucnějších než naše. Jeho podpis na protistranickém provolání sedmi spisovatelů byl dán takřka se „zavřenýma očima“. Bylo to v kavárně Slavii, kde jsme seděli a kde ho odvolal Ivan Olbracht na chvíli k svému stolu. Když se vrátil Vančura, řekl mi: Podepsal jsem provolání proti straně, a myslím, že jsem udělal hloupost.⁷

7 NEZVAL, Vítězslav. *Z mého života*. 2. vyd. Praha: Čs. spisovatel, 1961, s. 139–140.

Vítězslav Nezval v seriálu *Gottwald* (1986).

Sepsal Alsen Hanson.

Vytvořeno pro internetové stránky <http://vitezslavnezval.cz/>.

Datum vydání: 11. 10. 2016

Tento dokument podléhá licenci Creative Commons.
Uveďte autora – Nevyužívejte dílo komerčně – Zachovejte licenci
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/cz/>